GER

123

September 2025

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 123
36. årgang – september 2025

ISSN 0905-9504
ISSN 2794-9095 (Online)

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:
Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS
Oplag: 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

DANSK MONGOLSK SELSKAB

Formål:
(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab

Æresmedlemmer:
HM Kong Frederik X
Søren Haslund-Christensen †
Rolf Gilberg

Bestyrelse:
Enkhzaya Battumur
Anita Garbers
Bettina Gram (næstf., sekretær)
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Joshua Thomsen
Chalotte Vad
Tsendkhuu Yadamdorj
Lars Højer (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:
www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: 1551 0007841582
MobilePay: 83554

Selskabets adresser:
Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel. 2887 6887
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:
Bulgan Njama
Dirch Passers Allé 25, 3.th.
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts2019rsc@gmail.com

Medlemskab:
Kontingent:
250 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
350 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmelder sig via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Nationalmuseets mongolsamling hører til blandt verdens bedste, både målt på omfang og kvalitet, takket være Henning Haslund-Christensens enestående bedrifter. Det sjældne foto viser Haslund med sine mange medhjælpere, karavanefolk og betroede assistenter, der dels hjalp til ved indkøb, dels reparerede de indkøbte genstande. Læs om ekspeditionerne side 6-16.
Foto: Nationalmuseet

Indhold

Filmaften i Valby Kino 3
Besøg i Indre Mongoliet 4
Med Haslund på ekspedition 6
Filmtips fra YouTube 17
Dansk Blindesamfund aktiv 18
En lise for øre og sind 20
The Hu på Roskilde Festival 4/7 25
Aktuelt 26
Ulaanbaatar Maraton 2025 26
Bevaring af Paladsmuseet 28
DMS nyt 30
International Børnedag 30
Medlemsmøder 32

Filmaften i Valby Kino

Formand for Dansk-Kinesisk Forening, Kjeld A. Larsen, Torben Glarbo og formand for Dansk Mongolsk Selskab, Bulgan Njama, efter forestillingen 10. sept. 2025.

En lun septemberaften lagde Valby Kino biograflærred til dokumentarfilmen *The Magic Voice of Grassland* instrueret af filmdokumentaristen Torben Glarbo. Filmen havde premiere i 2015, så på en måde var der tale om en jubilæumsforestilling. Filmen kredser om den særlige form for strubesang, som har dybe rødder i den mongolske sangkultur, og som på daværende tidspunkt oplevede en opblomstring som undervisningsfag i musikskolerne i Indre Mongoliets hovedstad Hohhot.

Filmen giver et fascinerende indblik i en fremmedartet sangkultur, hvor vi følger de unge studerende, når de undervises og er til eksamen. For en iagttager synes niveauet tårnhøjt. Vi får også baggrundsviden om strubesangens rødder og de mange forskellige genrer og teknikker med hver deres musikalske udtryk. Som fast ledsageinstrument høres hestehovedviolinen med dens helt særlige, vemodige klang.

Inden visningen af filmen fortalte Torben Glarbo levende om dens tilblivelse og de mange udfordringer af logistisk og finansiel art, der tilsyneladende hører med til at producere film i vore dage. Efter forestillingen besvarede Torben de mange spørgsmål fra salen.

Der var flere blandt aftenens over 40 tilskuere, der udtrykte deres begejstring for filmen, som havde bevæget dem dybt. Der er noget ved de vibrerende strubelyde, der trænger ind i kroppen og rører sindet.

Der blev også spurgt til, om filmen havde været vist på diverse TV-kanaler, hvilket Torben måtte svare benægtende til, selv om de havde fået tilbudet. Filmen burde være selvskrevet til at blive vist på DR2. Mødet var det første i et samarbejde mellem Dansk-Kinesisk Forening og Dansk Mongolsk Selskab. Vi ser frem til det næste arrangement. ■

Tekst og foto:
Jan Koed

Besøg i Indre Mongoliet

To søstre på besøg i Indre Mongoliet, Bulgan (tv.) og Tunga (th.).

Jeg drømte om at rejse til Indre Mongoliet, lige siden jeg hørte, at ørkenen i Indre Mongoliet er ved at blive forvandlet til grønne områder med millioner af nyplantede træer. Ønsket blev endnu stærkere, efter at jeg sidste år i København mødte tre spændende indre-mongoler, som alle arbejdede inden for filmverdenen.

Da jeg skulle til Mongoliet for dels at besøge vores projekt *Styrkelse af lokalområders modstandsdygtighed i Mongoliet – pilotprojekter med kooperativer*, der startede i februar 2025 i ni lokalområder, dels for at holde ferie, besluttede jeg at udvide rejsen til også at omfatte Indre Mongoliet.

I slutningen af juli rejste jeg derfor sammen med Tunga til Hohhot for at stifte bekendtskab med området. Det føltes en smule afskåret fra resten af verden: ingen Facebook, Google eller Messenger. Jeg fik også at vide, at udenlandske turister kun må bo på hoteller, der er godkendt af myndighederne.

Jeg havde på forhånd kontaktet de bekendte, jeg lærte at kende i København i 2024, og de hjalp venligt med de praktiske detaljer under besøget.

Det blev fem intense og spændende dage i Indre Mongoliet. Vi udforskede Hohhots seværdigheder – det imponerende Museum for Indre Mongoliet, buddhistiske klostre, et traditionelt bageri med salg af friskbagte varer samt fremragende spisesteder til rimelige priser.

Hohhot er regionens hovedstad med over 3,4 mio. indbyggere, hvoraf han-kinesere udgør ca. 87%, mens mongoler udgør knap 10%. Byens navn betyder »Den Blå By« og blev grundlagt i 1581 af fyrsten Altan Khan, som indførte tibetansk buddhisme som statsreligion i hele Mongoliet og tildelte titlen »Dalai Lama« til en buddhistisk munk fra Tibet – første gang denne titel blev brugt.

Nord for Hohhot besøgte vi de smukke bjergområder, hvor turistlejre med traditionelle ger byder på overnatning, hesteridning og farverige shows. Her mærkede man tydeligt kombinationen af natur, kultur og moderne turisme.

En hel dag satte vi af til udflugten til Ordos, ca. 400 km sydvest for Hohhot. Ordos var traditionelt beboet af ordos-mongolerne, en gren af de mongolske stammer. I det 20. århundrede blev der opdaget store forekomster af kul og naturgas i området, og i 2000'erne blev der investeret enorme summer i byen. Det nye Kangbashi-distrikt, anlagt fra 2003, er i dag kendt for sin futuristiske arkitektur, brede boulevarder og monumentale pladser. Ordos har nu over 2 mio. indbyggere.

Højdepunktet på turen var besøget i Chinggis Khaans mausoleum, et stort anlæg med ger-formede bygninger fyldt med relikvier og monumenter, der hylder den store khan. Midt på pladsen rejser sig en imponerende statue af Chinggis

Khaan til hest, skabt af en billedhugger fra Ydre Mongoliet.

Lidt længere væk så vi de første bygninger i den planlagte rekonstruktion af den gamle hovedstad Karakorum. Det var interessant at opleve, at projektet allerede er påbegyndt, og at der nu findes synlige spor af, hvordan man forsøger at genskabe dele af byens historie.

Det var tydeligt, at levestandarden i Indre Mongoliet er steget markant. Flere steder hørte vi rosende ord om Kinas ledelse og dens politik. Men det mest imponerende var naturforvandlingen: siden 1980'erne er der skabt 50.000-60.000 km^2 nyt skovareal i Indre Mongoliet – et areal større end Danmark. Dog er store dele af Indre Mongoliet stadig præget af stepper og ørken, som ofte rammes af tørke og kulde.

Vi så kunstige floder og søer, moderne broer og skyskrabere. Overalt var der mange lokale turister. Turistindustrien er i rivende vækst, og der var ikke mange internationale turister at få øje på.

Vi mødte flere indre-mongoler, som alle var utroligt gæstfrie og imødekommende. Alt i alt var det en uforglemmelig rejse, og jeg vil meget gerne vende tilbage en dag.

■

Tekst og foto:
Bulgan Njama

Fakta

- Indre Mongoliet er en autonom region i Kina med ca. 24 mio. indbyggere.
- Heraf er ca. 4,2 mio. registreret som etniske mongoler (2020), svarende til 17-18 %.
- Antallet af mongoler er vokset i absolutte tal siden 1950'erne, men deres andel er faldet på grund af massiv indvandring af han-kinesere.
- Mongolerne har traditionelt haft tosprogede skoler, hvor undervisningen foregik på både mongolsk og kinesisk.
- Tidligere var mongolsk undervisningssprog helt op til 8. klasse, hvorefter kinesisk gradvist tog over.
- I 2020 indførte myndighederne en reform, hvor kinesisk erstatter mongolsk som undervisningssprog i de fleste fag allerede fra de første klassetrin. Mongolsk er nu reduceret til et sprogfag.
- Reformen har udløst protester, da mange ser det som en alvorlig trussel mod den mongolske identitet og kultur.

Den mongolske nomadekultur udfoldede sig i lysende farvepragt. Haslunds samling har det hele: skønhed, variation og volumen.
Foto: John Lee, Nationalmuseet

Med Haslund på ekspedition i Mongoliet

Henning Haslund-Christensen (1896-1948) var en legendarisk opdagelsesrejsende og ekspeditionsleder i Mongoliet. I årene 1936-1939 hjembragte han i tusindvis af etnografiske genstande til Nationalmuseet. Et stort udvalg af disse genstande var udstillet på Moesgård Museum og i Nationalmuseets store særudstilling 'På Djengis Khans Stepper – Mongoliets Nomader' i 2018 og 2019.

I løbet af 2017 fremsatte Moesgård Museum et ønske om at lave en stor nomadeudstilling i samarbejde med Nationalmuseet. Efter flere møder, hvor samlinger fra forskellige nomader blev bragt i spil, faldt endelig i efteråret 2017 valget på de mongolske nomader. Et intenst samarbejde gik i gang, og med fælles indsats blev dette på kort tid til særudstillingen *På Djengis Khans Stepper – Mongoliets Nomader,* som åbnede på Moesgård Museum den 6. juni 2018 og varede frem til den 7. april 2019. Blot 2 måneder senere åbnede udstillingen på Nationalmuseet og stod frem til den 8. september 2019.

I foromtalen af udstillingen på Moesgård Museum blev den blandt andet beskrevet således:

»Udstillingen former sig som en rejse med de mongolske nomader og deres dyreflokke. De mongolske nomader prægede i mere end tusind år kontakten mellem øst og vest, både gennem krigeriske ekspansioner og kontrol med handelsveje over stepper og ørkenområder. I udstillingen oplever man et liv i evig bevægelse, hvor Djengis Khan er til stede både som historisk helt og i personificeringen af drømmen om et forenet folk.«

Dette blev illustreret med fornemme indlån fra udlandet, bl.a. fra Mongoliet. Samtidig blev omkring 1000 genstande fra Henning Haslund-Christensens samlinger udstillet til belysning af nomadernes livsform.

Til lejligheden blev denne artikel skrevet som et bidrag til et katalog, der imidlertid aldrig blev realiseret. Den bringes her i en let bearbejdet udgave.

Når man så udstillingen, forbløffedes man over mængden af genstande, der spændte fra fornemme dragter og smykker til tepotter og vugger, fra hverdagsting til mystiske rituelle artefakter, og man undrede sig over, hvordan det var muligt at erhverve disse mange genstande.

At finde dem i fjerne nomadelejre, pakke dem sammen og transportere dem videre på hesteryg og kamel til Nordkinas havnebyer, hvor ØK's skibe fragtede dem hjem til Nationalmuseet. Hvem solgte dem til Haslund, og hvorfor var folk villige til at skille sig af med de mange kostbare og sjældne sager?

Hvordan kunne Haslund bevæge sig rundt i Mongoliet, der i årene 1936-39 var et sprængfyldt konfliktområde: japanerne havde besat store dele af Nordkina, og kineserne førte borgerkrig mod hinanden. Hvordan fik han overhovedet stablet en ekspedition på benene dengang i 1930'erne?

Haslund i Mongolland

»Jeg sidder nu langt ude i Mongolland på et sted, der engang gennem mange sekler og indtil for ganske nylig fostrede en af Asiens mest indflydelsesrige og mægtige horder. Mongolerne her kaldes *khorchin* og er særligt interessante fordi høvdingerne for hordens seks stammer er direkte efterkommere af Habto Hasar, Djengis Khans bror og mesterskytte.«

Haslund skriver til sin hustru Inga Marit (Mammie) fra Indre Mongoliet. Han er alene afsted. Han er i hast rejst fra Danmark i juni 1936. Få måneder i forvejen har han modtaget besked fra gamle kontakter derude, at området snart ville blive utilgængeligt for udlændinge. Formålet med rejsen er en prøveekspedition, der skal bane vejen for en ny dansk ekspedition under hans ledelse. *Haslund Expedition to Mongolia 1936-1937,* som Haslund kaldte den, har til opgave at foretage lydoptagelser af mongolsk folke-

musik samt anskaffelsen af en »pæn og repræsentativ samling genstande til museet inden de helt forsvinder eller bliver japaniserede«, som Etnografisk Samlings leder på Nationalmuseet, Thomas Thomsen, havde udtrykt det.

Thomsen manglede »mongolsk etnografi« til sin nyopstilling på museet, men havde ingen penge. Derfor tog han hurtigt initiativ til på Nationalmuseets vegne at danne en komité af interessenter, der kunne bistå Haslund i hans planer. Den bestod af deltagere fra Nationalmuseet, Det Kongelige Danske Geografiske Selskab, Forlaget Gyldendal, Det Store Nordiske Telegraf-Selskab og ØK, de sidste to danske firmaer med mangeårig aktivitet i Østen. Fra regeringen var udenrigsminister Peter Munch og statsminister Thorvald Stauning repræsenteret. Også kongehuset bakkede op ved kong Christian 10. og Kronprinsen, den senere kong Frederik 9.

Pengene kom fra private, nemlig forlaget Gyldendal, der gav 5.000 kr. og håbede på stof til nye gode rejsebøger fra Haslunds hånd ligesom de to tidligere bøger, der var udgivet i 1932 *(Jabonah)* og 1934 *(Zajagan)*, der begge solgte fremragende, også i udlandet. Dertil kom 2.000 kr. fra den danske konsul i Nice, O. H. Bærentzen, der efter et møde med Haslund på museet blev så begejstret, at han donerede beløbet til indkøb af etnografika. De 7.000 kr. (som i dag svarer til ca. 150.000 kr.) skulle gå til indkøb af genstande til museet samt dække udgifter til udrustning, lokaltransport, ophold og forplejning i 10 måneder.

Komitémedlemmerne bidrog med, hvad de hver især kunne levere: diplomatpas og fine anbefalinger fra udenrigsministeriet, fri rejse retur og fri transport af samlingen hjem med ØK. Fra Haslunds gode kontakter i Sverige fik han et moderne lydoptageapparat fra Svensk Radio, og fra Svensk Filmindustri fik han det fineste fotoudstyr til sin rådighed. Også Sven Hedin, den legendariske geograf og opdagelsesrejsende i Centralasien, for hvem Haslund havde arbejdet i 3 år, stillede avanceret filmudstyr til rådighed for Haslund. Endelig udlånte museumsinspektør på Nationalmuseet, Kaj Birket-Smith, sin kraniemåler til registrering af antropometriske data fra Thule-tiden.

Al denne velvillighed, der på ganske kort tid tilflød Haslund, kan forekomme forbløffende. Men

Haslund med 284 lastkameler i Sven Hedins karavane i 1927. Haslund deltog i Hedins store ekspedition 'The Sino-Swedish Expedition to the North-West Provinces of China' 1927-1935, først som assistent for de 45 forskningsdeltagere, siden som indsamler af musik og historiske data om torguterne, et mongolsk folk i daværende Sinkiang (Xinjiang).
Foto: SMVK & Sven Hedin Fundacionen

Haslunds ankomst til det nedlagte kloster Wang-yin-sume, Kongens Kloster, i khorchin-mongolernes land, som han gør til sit første hovedkvarter.
Foto: Haslund, Nationalmuseet

Haslund i det kuperede landskab nord for Khukho Khoto (Hoehot) mens han venter på tilladelse til at rejse ind i mongolernes land. Foto: Kaare Grønbech, Nationalmuseet

Haslund var ikke hvem som helst. Hans mangeårige ophold i Mongoliet og hans deltagelse i Sven Hedins tværvidenskabelige ekspedition, *The Sino-Swedish Expedition to the North-West Provinces of China* fra 1927-1930, havde gjort indtryk og affødt respekt i videnskabelige kredse. Forfatterskabet og de mange populære radioforedrag styrkede hans autoritet i mongolske forhold, og han havde etableret gode kontakter i miljøet omkring museet og Det Kongelige Danske Geografiske Selskab.

Da adgangen til den Mongolske Folkerepublik (tidligere Ydre Mongoliet) var lukket for alle udlændinge fra omkring 1925, valgte han at rejse til Indre Mongoliet. At rejse ind i det politiske kaos i Nordkina i sommeren 1936 var modigt, omend også en smule letsindigt. Ingen anden udenlandsk ekspedition havde fået tilladelse til at rejse i området:

»Min første tanke om at rejse den gamle kendte vej over Kalgan og ud i Mongoliet har jeg opgivet. I landet nord for Kalgan står kineser, russer, japaner og mongoler over for hinanden, og en krig kan bryde ud når som helst. Og desuden hærger der en del banditter, som kunne finde på at tage mine samlinger og min udrustning, hvilket ville være ensbetydende med ekspeditionens ruin.«

Ved danske diplomaters hjælp i Shanghai lykkedes det ham at få kontakt til japanerne, der gav ham arbejdstilladelse blandt mongolerne i den nye japanske stat Manchukuo, det tidligere kinesiske Manchuriet, der blev besat af Japanerne i 1931.

Haslunds interesse var rettet mod de grupper af mongoler, der levede i egnene omkring Hsingan-bjergene. De var kun lidt udforskede, og det var dem, han nu var på vej mod, mens han skrev hjem til sin hustru:

»I dag kommer jeg til et lille sted kaldet Wang-yin-sume, Kongens Kloster, som jeg har tænkt at gøre til mit første hovedkvarter.«

Haslunds møde med de nulevende khorchin-mongoler er imidlertid nedslående. Deres storhedstid er for længst forbi, og deres rige nomadekultur forsvundet eller røvet:

»De mongoler, som jeg møder, er mere eller mindre blevet omformet til fattige bønder. Kun få af dem taler stadig mongolsk, og det er trist at se dem gå omkring i kinesiske kludesko og lasede bondeskjorter.«

Men det er dog her, at Haslund møder de kontakter, der bringer ham frem til den sidste rest af khorchin-kulturen, mod nordvest til lejren Manchu Ail i Solon og til det tilstødende kloster, Gegen Sume. Begge steder er han gæst i flere uger, og han erhverver en stor samling, som han får transporteret til

De rige buriatter og andre folk, som Haslund træffer i egnen omkring Hailar, var svære at komme i kontakt med. Her er de samlet til 'naadam', en stor sportsbegivenhed i udkanten af byen, hvor de har slået lejr med deres smukke blå rejsetelte. Det lykkes mod alle odds for Haslund at tage en serie fine fotos fra denne begivenhed.

Foto: Haslund, Nationalmuseet

ØK's kontor i Dairen, hvorfra den fragtes hjem med skibet M/S Java.

Den yderste grænse

Haslund vil gerne videre op nordpå, op til barga-mongolerne, til Daghur og de andre tungusisk talende folk nær grænsen til Sovjet. Han ved det er farligt, og det bliver svært at opnå tilladelse fra japanerne. Med hjælp fra en højtstående mongol i administrationen – som Haslund gør grønne hoser hos – får han tilladelse til at rejse op til byen Hailar i den yderste provins mod nord i barga-mongolerne land:

»Hailar er en vidunderlig wildvest by midt i bjergene. Det er bittert koldt, under minus 30 grader. På vejen herop var togets vinduer lukket til, for at vi ikke måtte se, hvordan de japanske soldater stod vagt ved alle stationerne. Det virker alt sammen meget hemmeligt. Jeg har efterladt både optageapparat og kamera for ikke at gøre japanerne mistænksomme.«

Her er alt, hvad han har drømt om. Hailar minder ham om Urga i gamle dage med velbevarede templer, og han ser, at de lokale mongoler bærer deres traditionelle dragter, og at de er velhavende.

»De ser så vilde og rå ud i deres store pelsfrakker og hatte. Mange er aristokratiske khorchin-mongoler og buriatter. Det bliver svært at komme tæt på dem.«

Det lykkes ham til overmål. Haslunds drøm er at få fat i en shamandragt, og han ved hvor svært og farligt, det er for en shaman at skille sig af med sin dragt, der på alle måder er besjælet. At afstå sin dragt til en ikke-shaman kan udløse voldsomme kræfter fra de ånder, der bebor dragten.

Haslund befinder sig midt i området for den gamle mongolske shamanisme, og han fornemmer, at det er nu eller aldrig. Men han ved også, at det er risikabelt at fremsætte sit ønske over for japanerne, der betragter shamanismen som gammeldags og anti-progressiv. Haslund hører historier om lokale shamaner, der åbenlyst gør modstand og sætter befolkningen op mod de japanske besættere.

Shamanen Ba-samans dragt anskaffede Haslund efter Ba-samans uheldige død og med tilladelse fra hans familie. Haslund lod shaman-dragten fotografere med hjælp fra sin assistent.

Foto: Haslund, Nationalmuseet

Da han får at vide, at der er to aktive shamaner i Solon, forsøger Haslund alligevel. Ledsaget af en venligt indstillet japaner kører han i bil 150 km sydøst for Hailar ud til en døende buriat-shaman, hvis komplette dragt og udstyr han erhverver fra shamanens efterkommere den selvsamme dag.

Kort tid efter hører Haslund om endnu en shaman. Det er Ba-saman fra Solon, der i ekstase har kastet sig ud foran et tog og gjort det som en modstandshandling mod japanernes »fremskridtsmaskine«. Han ligger nu død i et af japanerne afspærret område.

Haslund får tilladelse fra shamanens slægtninge til at hente liget ud og bringe det til hans hjemsted i Mehertai syd for Hailar, og japanerne tillader Haslund adgang til området. På denne måde får Haslund fat i endnu en shamandragt fra en af de sidste aktive shamaner i området.

Haslund skriver i december til sin hustru og gør status:

»Nu har jeg indført mere end 400 genstande i min indkøbsbog, det er langt mere end det dobbelte af, hvad jeg indsamlede på Svens [Hedin] ekspedition. Jeg er ganske tilfreds, og det har slet ikke taget slut endnu.«

Haslund er forbløffet – og måske med rette – over sit held og de muligheder, der trods vanskelige odds har budt sig på hans rejse i Manchukuo.

Modtagelsen i København

Hjemme i København ankommer første læs af genstande til museet i januar 1937. Berlingske Aftenavis er på pletten ved udpakningen og rapporterer under overskriften *En Enestående Etnografisk Samling fra Mongoliet:*

»For få dage siden modtog museet en stor ladning kasser, som afdelingsleder Thomas Thomsen og de unge inspektører er begyndt at pakke ud. Magister Helge Larsen viste os rundt og udtrykte sin fulde begejstring for Haslunds evne til at finde de udsøgte sager og hans brillante fornemmelse for præcist at vide, hvad museet er interesseret i. Den største genstand er et telt, en såkaldt yurte [ger], som tidligere var ejet af khorchin-stammen i Østmongoliet. […] Andre spændende sager er fascinerende dragter og lamapræsters rober, 4 meter lange trompeter, trommer lavet af menneskekranier og bedemøller…«

Den positive modtagelse af samlingen betyder anerkendelse af Haslunds næste store projekt: en videnskabelig ekspedition til Indre Mongoliet i 1938-1939. Under protektion af Det Kongelige Danske Geografiske Selskab døbes ekspeditionen *The Royal Danish Geo-*

Haslund og Georg Söderbom hviler under en udflugt i omegnen af Khukhu Khoto. Söderbom var født af svenske missionærforældre i Kina og talte og skrev både kinesisk og mongolsk. Dette fik stor betydning for karavanesamlingen, som Söderbom indsamlede og beskrev i detaljer og med korrekte indfødte betegnelser. De to havde kendt hinanden siden Hedin-ekspeditionen i 1927 og var nære venner.
Foto: Kaare Grønbech, Nationalmuseet

Ekspeditionens sprogforsker, Kaare Grønbech, studerer en såkaldt pothi-bog, der består af et antal trykte - og tit farverigt illustrerede - løse papirsider, der holdes sammen af to træstykker som omslag. Grønbech indsamlede over 500 mongolske bøger og håndskrifter til Det Kongelige Bibliotek, hvor de i dag kan beses. Der er de genstand for et utal af forskere, der kommer rejsende til for at se disse sjældne værker. Foto: Haslund, Nationalmuseet

Werner Jacobsen studerer sine fund af sino-sibirske bronzer i kammeret hos Georg Söderbom. Bag ham hænger flere indkøbte thangka'er til samlingen.
Foto: Kaare Grønbech, Nationalmuseet

graphical Society's Expedition to Central Asia. Der er fuld opbakning fra komiteen og nu også økonomisk støtte fra Carlsbergfondet og Undervisningsministeriet samt flere private tilskud, i alt 75.000 kr. svarende til godt 2,6 mio. kr. i dagens valuta.

Forberedelserne foregår sammen med de to nye deltagere, filolog Kaare Grønbech (1901-1957) og arkæolog Werner Jacobsen (1914-1979). Deres fælles opgave er en undersøgelse af fund efter en tidlig kristen sekt, Nestorianismen, der voksede sig stærk i området mellem 600 og 1250 e.Kr. Desuden skal filologen indsamle bøger og manuskripter og arkæologen foretage udgravninger, hvor det muligt.

Haslunds opgave er at foretage indsamlinger af etnografiske genstande fra det sydlige Indre Mongoliet, der nu er målet for deres rejse. Det der dog ligger ham mest på sinde er fortsættelsen af indsamlingen af »legender, poesitemaer og folkemelodier«, som han skriver i sin ansøgning til Carlsbergfondet og understreger, »at det er min faste overbevisning […] at det materiale, der her tilvejebringes, vil bidrage i høj grad til at bringe klarhed i den forvirring og mangel på viden, der nu eksisterer med hensyn til vort kendskab til forskellige mongolstammers vandringer, indbyrdes slægtskab og hele historie i perioden fra Djengis Khan til nutiden.«

Her taler Haslund om sit eget projekt, der rækker ud over indsamlingen af genstande til museet: nemlig at opklare, hvordan sange og legender kan overleve »i bevidstheden hos stammer, der for længst har antaget andre kulturers dragter, levemåde, sprog osv.«, som han forklarer det i ansøgningen.

Det er et projekt, som finder inspiration i tidens verserende teori om, at kulturernes historie kan fastlægges ved at undersøge spredningen af kulturtræk, i dette tilfælde historier og legender. Haslund er ikke særlig optaget af kulturteorier, men finder her en krog, som han kan fæstne sine ideer på.

Mongolstammernes historie og vandringer er ikke desto mindre et vedvarende ledemotiv i Haslund arbejde, og han vender tilbage til dette tema adskillige gange i sine artikler.

Ventetid i Khukhu Khoto

Den politiske situation er skærpet, siden Haslund forlod området: nu står japanerne helt nede i Nordkina og har erklæret Indre Mongoliet for en ny mongolsk provins, Meinjiang, med japansk overherredømme. Haslund sætter sin lid til, at anbefalingerne fra den japanske ambassade i Stockholm vil bane vejen for den nødvendige tilladelse til at rejse nordpå til det mongolske græsland, nord for byen Kalgan.

Haslunds ven Georg Söderboms gård i Khukho Khoto (Hoehot), hvor ekspeditionen havde hovedkvarter i 3 måneder. Huset er et typisk kinesisk hus, hvor alle værelser vender ud mod en indre gård. Det mongolske rejsetelt til højre var den første genstand, som Söderbom købte til karavanesamlingen, en samling som Haslund betroede Söderbom at udforme, da han havde indgående kendskab til denne snart helt forsvundne transportform. Foto: Kaare Grønbech, Nationalmuseet

Mens de venter, opholder de sig i Haslunds gamle ven Georg Söderboms hus i provinshovedstaden Khukho Khoto (Hoehot), en multikulturel by med mange gennemrejsende pilgrimme, karavanefolk, handlende og flygtninge fra det kommunistiske Mongoliet, hvor store udrensninger finder sted i disse år.

Den ufrivillige ventetid står på i 3 måneder, og selv om det er en tid fyldt med stor usikkerhed, så er arbejdsindsatsen høj og resultaterne anseelige: mere end hundrede lydoptagelser er indspillet, og sange og legender nedskrevet af kyndige mongolske assistenter. Mange manuskripter er indsamlet af Grønbech, og Jacobsen har støvsuget byens antikvitetsbutikker for oldsager.

I denne periode er flere temaer i sving: begyndelsen til en komplet samling karavaneudstyr sættes i gang af Söderbom og Haslund skriver hjem:

»Det bliver en samling, der dokumenterer de store karavaner, som passerede mellem markederne i Indre Asien, og som i århundreder er udgået fra netop denne by.«

Også Grønbech er begejstret og noterer i sin dagbog:

»Et smukt mongolsk rejsetelt, blåt med hvide mønstre, står nu i vores gård. Desværre er det ikke til vores egen karavane, men til museet. Over de sidste par dage er det blevet fyldt op med alskens campingudstyr, filttæpper, vandtønder, kurve og kogegrej […] og til Haslunds store tilfredshed morer hundene sig gevaldigt i filten, der tilføjer det rette præg af patina.«

Andre temaer er den efterhånden klækkelige samling af fodtøj, der omhyggeligt registreres i Haslunds indkøbsbog, det er komplette dragter til begge køn, bueudstyr og sidst, men ikke mindst de overdådige hovedsmykker, som kvinder bærer, og som i en periode bliver som en besættelse for Haslund, ifølge Grønbech:

»Haslund er begyndt en veritabel jagt på traditionelle, gamle sølvhovedtøjer til kvinder. Med hjælp fra en lokal sølvsmed har han købt gamle, løse dele, som han nu får sølvsmeden til at sætte sammen til komplette sæt, fuldt ornamenterede.«

I modsætning til dragterne, der overvejende følger datidens mode i Manchu-dynastiet, så er kvindernes overdådige hovedsmykker i drevet sølv besat med halvædelstene, bladguld og fjer fra isfuglen, en enestående markør for stammeidentitet, ofte med specifikke forskelle inden for stammens forskellige klaner, eller bannere, *khoshuu*, som de korrekt betegnes.

Ifølge Haslund udviklede de karakteristiske mønstre og former sig over århundreder til en heraldik, som Haslund mestrede til fulde, og som han beskrev i artiklen: *Mongolske Frisurer* (1946). Smykkerne udgør i sig selv en anseelig værdi. De overføres fra mor til datter som del af brudens medgift og er kvindens ejendom.

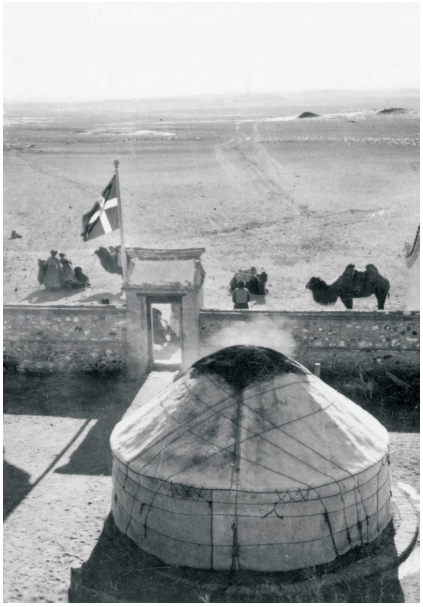
Det Hvide Tempel

I oktober får de endelig tilladelse fra japanerne til at rejse nordpå, op til et lille nedlagt tempel midt på den mongolske græssteppe. Chagan Kure Sume, det hvide tempel, ejes af Svensk Mongolmission, der stiller det til rådighed for ekspeditionen. Herfra udgår de mindre ekspeditioner, som Haslund kalder subekspeditioner, og hvis udbytte over de næste 6 måneder i tusindfold og i alle henseender kommer til at overgå de indledende indsamlinger i Khukho Khoto.

Overalt i omegnen af Chagan Kure Sume forlyder rygtet nu, at ekspeditionen opkøber dagligdagssager og manuskripter, og straks herefter »vælter det ind med mongoler med alt muligt til salg fra snustobaksdåser, dragter, bronzepilespidser, musikinstrumenter og medicinbøger«, skriver Grønbech i sin dagbog.

Det lille hvide tempel, Chagan Kure Sume i chahar-mongolernes land, var hovedkvarter for ekspeditionen i 6 måneder i 1938-39. Det lille tempel blev »verdsliggjort«, da Svensk Missionsforbund købte det i 1930. Haslunds folk er kommet tilbage med forskellige indkøbte sager, herunder en stor ger med fuldt udstyr, som havde tilhørt en højtstående embedsmand for mange år tilbage. Foto: Werner Jacobsen, Nationalmuseet

Den indkøbte ger blev slået op ved templet og anvendt som gæsterum for de mange medhjælpere og til besøgsrum til gæster. Foto: Haslund, Nationalmuseet

I takt med de indkøbte genstande ansættes adskillige lokale medarbejdere, både mænd og kvinder, til at reparere genstandene og give forklaringer til brug og teknik. Sammen med en større gruppe karavanekyndige folk, der også fungerer som tolke og guider til turene ud i landskabet, bliver alle disse medarbejdere gradvist en integreret del af ekspeditionens daglige husholdning.

Haslund får nu den idé at indkøbe en pæn stor ger til museet og sætte den op i gården som logi for karavanefolkene. Den er også et perfekt mødested, hvor Haslund kan modtage gæster på standsmæssig vis. Haslund er glad for erhvervelsen og skriver hjem til sin hustru:

»I dag har vi rejst et mongolsk telt i gården, og vores assistenter har skrubbet møblerne. Det stammer fra en tidligere stammeleder, hvis familie nu lever i dybeste armod. Under sodet og fedtet åbenbarer sig de smukkeste malerier, der er illustrationer af gamle folkeeventyr. Lykkelig så jeg til, hvordan de enkelte billeder dukkede op et for et under den sodede overflade, mens jeg lyttede til de to gamle kvinders fortælling om billederne. […] Det smerter mig, at mongolerne nu er blevet så fattige, at de må sælge disse værdifulde sager for at overleve.«

Opgaven er nu at fylde denne ger med så mange møbler og husgeråd, at den bliver komplet udstyret.

Mens Kaare Grønbech foretrækker at nærstudere de indkomne bøger og manuskripter i hovedkvarteret, så passer det Haslund bedre at tage afsted på ture ud i det omgivende landskab og at være opsøgende hos mongolfamilierne og høre, hvad der måtte være af spændende muligheder for ekspeditionen at erhverve.

På en sådan rejse kommer Haslund på sporet af eksistensen af en afdød shamankvindes udstyr og telt. Efter mange dages forhandlinger vender han tilbage til Chagan Kure den 17. januar 1939 med sin nyerhvervede skat og fortæller om hele det drama, der har udspillet sig.

Grønbech skriver:

»Det var et komplet shamanudstyr fra en barga-shaman, som i sig selv er meget sjældne og et fuldstændigt udstyr, som intet museum i verden ejer. Haslund har reddet familien fra den forbandelse, det var at have denne tunge byrde, og for en god betaling. Da Haslund tog afsted derfra med en tætpakket kamel, begyndte nogle af tingene i pakkerne at rasle og rumle. Det skræmte både kamelen og Haslunds hjælpere. Han måtte ride alene i ét stræk direkte til Gulchagan, da ingen mongoler undervejs ville give ham husly.«

I Gulchagan bor den svenske missionær Gerda Ollén, der gav natlogi til Haslund. Hun skriver:

»Rygter løber hurtigere end din skygge her i Mongoliet. Da Haslund insisterede på at losse sin kamel fra sine byrder, stod mongolerne og lo og så uanfægtede ud. Jeg tror de prøvede at skjule, hvor forfærdeligt skræmte de i virkeligheden var. Mongolerne herude er ekstremt bange for den sorte religion og al dens udstyr.«

Med Grønbech fast placeret i Chagan Kure er han vært for kommende gæster og ivrige sælgere af diverse sager, heriblandt en lang række af de i alt 32 indkøbte skakspil. Grønbech er fascineret:

»Mongolsk skak er frygtelig morsomt, og en dygtig træskærer kan lave de sjoveste figurer. Kongen er en prins på en trone, mens dronningen normalt er en løve. Nogen siger, at formen er et udtryk for denne briks særlige styrke, andre at det mere skal ses som et symbol på visdom og erfaring. En løber er altid en flot kamel, springeren en hest og tårnet for det meste en vogn trukket af et firspand. Men det er bønderne, »drengene«, som de kaldes på mongolsk, hvor træskæreren virkelig går til den. I nogle sæt er de brydere, andre musikanter, og i et af sættene er hver bonde en lille hverdagsscene, hvor kvinder malker osv. Der er meget at lære om mongolernes liv bare ved at betragte et godt sæt skakbrikker.«

I maj måned vender ekspeditionen tilbage til Khukho Khoto for at pakke sagerne sammen og få dem vel gennem den strenge japanske kontrol. Mens Haslund tager afsted og forhandler med myndighederne i Peking, er det Grønbech og Jacobsen der udfylder de lange lister til japanerne på både engelsk og mongolsk og i 54 kopier:

»Hvor Haslunds indkøbsbog ikke slog til, måtte filologens fantasi træde til«, skriver Grønbech. Efter utallige gennemsyn og pakninger kan de store kasser endelig sendes afsted til Dairen, hvor ØK's skib venter.

Skakspillet er et komplet sæt af 32 brikker opstillet på et papirbræt, der er genbrug fra et forkyndelsesblad fra en svensk missionsstation.

Foto: Roberto Fortuna, Natioalmuseet

Dragterne

Under begge ekspeditioner indsamler Haslund i hundredevis af dragter til mænd, kvinder og børn, alt fra inderst til yderst, suppleret med fodtøj, hatte og diverse tilbehør og fra alle samfundslag.

I samlingen indgår også særlige ceremonidragter til shamaner, munke, naadam-brydere og zam-dansere osv., men langt de fleste er dragter til verdslige mænd og kvinder: en kaftan med opstående krave og lange ærmer til mænd, *deel*, der holdes sammen med knapper ved højre skulder og hofte og et farverigt skærf, der bindes mange gange om livet. Over denne en ærmeløs vest og på fødderne de klassiske mongolske okselæderstøvler med opadvendte snuder.

Kvinderne bærer en kaftanlignende kjole med lange, ofte ekstra lange ærmer, der kan være identisk i formen som mændenes deel, ellers udformet som løse, fodsidelange kjoler med lukning midt fortil. Kvindernes kjoler er altid suppleret med ærmeløse veste, ofte smukt broderede. På fødderne bærer kvinderne tilsvarende støvler som mændene, men til festlige lejligheder ifører de sig broderede fløjlssko med isatte træhæle. Hatte er obligatoriske for begge køn og findes i et utal af variationer fra den typiske manchuhat i fløjl med opadvendt kant, rigt broderet puld og besat med slipseformede broderede silkebånd, der hænger ned af ryggen på bæreren, til den pelsforede hue med øreklapper, der beskytter mod den hårde vinterkulde.

Dragterne blev syet i hånden af kinesiske skræddere, som rejste rundt i området, eller de kunne erhverves fra butikker i byernes basarer. Dette gjaldt også fodtøj og hatte. Dragterne blev ikke syet efter individuelle mål, blot efter højde og bredde. Tanken var, at kvindernes kjoler og mændenes deel skulle hænge løse omkring kroppen. Broderier langs sømme på både dragter og veste blev tilføjet sidenhen og

To fornemme kvinder med komplette dragter og fuldt udstyr af smykker, hatte og fodtøj. Fra ventre: Khorchin og Khalkha Darkhan Beile. Moden i 1930'erne var dikteret af Manchu-dynastiet, hvor kvinderne blev kaldt »de bælteløse«. Mændenes dragter, deel, blev holdt sammen omring livet af et farvet skærf, hvori de bar deres knive, tobakssager, tekopholdere osv. Bueskyttens dragt og udstyr er fra khorchin-mongolerne. Han er udstyret med en dobbelt refleksbue, og han bærer en hat med en udsmykning af påfuglefjer, der understreger, at han er en person af høj rang.

Foto: Roberto Fortuna, Nationalmuseet

ofte udført af kvinderne selv eller af særlige specialister.

En del af de fine adelsdragter, som Haslund erhverver under ekspeditionerne, får han tilbudt af folk som ønsker at udskifte garderoben mod betaling. Enkelte køber han af flygtninge fra den Mongolske Folkerepublik, der søger ly i Khukho Khoto fra den store politiske udrensning, der foregår i de år og som især er rettet mod de feudale adelsslægter. Mange af disse flygtninge skiller sig af med deres dyrebare sager for at skaffe sig midler til overlevelse.

Den sidste dragt, som Haslund køber i Khukho Khoto i maj 1939, er en prægtig kvindedragt fra Khalkh, medfølgende det overdådige hovedtøj. Det usædvanligt smukke udstyr vidner om den tidligere ejers adelige ophav, et udstyr, der er en mongolsk prinsesse værdig

Khalkh-kvindens fornemme dragt var den sidste dragt, Haslund købte før opbruddet fra Mongoliet. Den tilhørte en fornem kvinde af ædel byrd, formentlig en prinsesse.

Foto: John Lee, Nationalmuseet

Haslunds samling

Haslunds samling fra Indre Mongoliet regnes som enestående blandt mongolske samlinger i europæiske museer på grund af den fyldige dokumentation af genstandenes oprindelse og den vidtspændende materielle variation i hele genstandsmaterialet. I en dansk sammenhæng er Haslunds samling en af juvelerne i Nationalmuseets krone af ekspeditionssamlinger fra det 20. århundrede ved siden af Knud Rasmussens arktiske samling fra 5. Thule og Ole Olufsens fra Pamir.

For danskerne var Haslund da også en helt i sin tid på linje med Knud Rasmussen. Begge havde både det offentlige Danmark og pressens bevågenhed. Haslunds sidste ekspedition, *Den Tredje Danske Ekspedition til Centralasien,* der fik

base i Kabul, Afghanistan, og hvor Haslund døde den 13. september 1948, fik stor opmærksomhed.

Over årene blev Haslunds samling identisk med hans person, på samme måde som Knud Rasmussens arktiske samling blev det. Haslund var en flittig formidler af samlingen på museet, i pressen og i utallige radioforedrag. Han levendegjorde så at sige det kulturelle kort over Mongoliet og mongolsk kultur for danskerne.

Haslunds samling har gennem den sidste snes år været genstand for besøg af utallige internationale forskere, og frugterne af hans indsats er i dag anledning til et bredt samarbejde med museer og forskningsinstitutioner i Mongoliet, Kina og Japan.

Som indsamler satte han varige spor i museet, hos mongolerne og hos alle med bevågenhed for Centralasien. Selv så han sin rolle som den, der var i stand til at tilvejebringe den mongolske samling til museet og dernæst – sammen med de udførlige oplysninger fra indkøbsbøger og noter – »at lægge tingene til rette for videnskaben«, som han udtrykte det.

Hans interesse for de materielle genstande forekommer at være begrænset, i al fald i forhold til datidens opfattelse af materiel kultur. I hans noter er det stammehistorie, sagn og myter, der dominerer på bekostning af beskrivelser af etnografiske genstandes traditionelle materielle kvaliteter, såsom fremstilling, brug, dekoration og form.

»I alt som mongolen har lagt sin hånd på, eller kastet sit blik på, findes en legende knyttet«, skrev han i 1945. Det var disse legender, der optog ham. Heri fandt han det egentligt betydningsbærende i de mongolske hyrders livsform og syn på verden.

Denne indsigt fik han ved at lytte til de mongolske hyrders fortællinger om genstandene og deres betydning i mongolernes verden: om historiske relationer mellem stammer, om hierarkier og magt, forholdet mellem guder, mennesker, dyr og landskaber. Herigennem forstod han, at for mongolerne har materielle genstande ikke-materielle egenskaber, og at form og dekoration er en materialisering af abstrakte værdier om lykke og det gode og gunstige liv – og at historier og sagn så at sige udspringer af form og dekoration.

Khalkh-kvindens fornemme dragt blev fotograferet af Henning Haslund-Christensen inden afskibningen fra Khukho Khoto i maj 1939. Foto: Haslund, Nationalmuseet

Det var denne indfaldsvinkel, der var drivkraften i hans fortællinger, og som på forbløffende vis placerer ham tættere på nutidens etnografiske studier end på hans egen samtids materielle kulturstudier. ■

Christel Braae

Artiklen er redigeret og bearbejdet for Ger af Jan Koed. Christel Braae er museumsinspektør ved Nationalmuseet, Nyere Tid og Verdens Kulturer.

Litteraturliste

Boyer, M.: *Mongol Jewelry. The Carlsberg Foundation's Nomad Research Project*. Copenhagen and London: Rhodos International Science and Art Publishers and Thames and Hudson. 1995

Braae, C.: *Mongoliet er Vort Maal!* Nationalmuseets Arbejdsmark. 2006

Braae, C.: *Among Herders in Inner Mongolia. The Haslund-Christensen Collection of the National Museum of Denmark*. The Carlsberg Foundation's Nomad Research Project. Aarhus University Press. 2017

Edelberg, L & Ferdinand, K.: *Arselan*. Naturens Verden, september. 1958

Gilberg, R.: *Mongolian and Siberian Shamans. Costumes and Paraphernalia at the National Museum of Denmark.* Publications of The National Museum of Denmark. Ethnographical Series, Vol. 22. Yale University Press and Aarhus University Press. 2024

Grønbech, K.: *Sprog og Skrift i Mongoliet. Foreløbig Beretning om det Sproglige Arbejde på Det Kongelige Danske Geografiske Selskabs Centralasiatiske Ekspedition 1938-1939*. Geografisk Tidsskrift, Bd. 43. 1940

Harald Hansen, H.: *Mongol Costumes. The Carlsberg Foundation's Nomad Research Project*. Copenhagen and London. Rhodos International Science and Art Publishers and Thames and Hudson. 1993.

Haslund-Christensen, H.: *Jabonah*. Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag. 1932

Haslund-Christensen, H.: *Zajagan*. Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag. 1935

Haslund-Christensen, H.: *Mongolske Troldmænd*. Nationalmuseets Arbejdsmark. 1944

Haslund-Christensen, H.: *Mongolske Frisurer*. Nationalmuseets Arbejdsmark. 1946

Jacobsen, W.: *Asiatiske Akkorder*. Rhodos. København. 1965 og 1991.

Ollén, G.: *Darutifrån. Ljusglimtar från Mongoliet*. Svensk Mongol-Missions blad. 1939

Citater fra breve i familiens eje og fra dokumenter i Etnografisk Samlings Beretningsarkiv, ESBA.

Filmtips fra YouTube

Jingwu præsenterer sig selv som uafhængig filmdokumentarist, der undersøger helt unikke steder på planeten.

For nylig på en vandretur på internettet faldt jeg over *Jingwu Show's* forklaring på, hvorfor der er to Mongolier, og hvorfor de aldrig vil blive til én stat. Programmet er på engelsk og varer knap en time. Jeg synes, at Jingwu forklarer de historiske begivenheder på en god og overskuelig måde. Se programmet ved at søge på: *Hvordan Mongoliet delte sig i to (og ALDRIG genforenes ...)*.

Jingwu har også interesseret sig for: *Hvordan tibetanere »regerede« mongoler i århundreder (indtil NU ...)*. Det er et program på en time og et kvarter.

På min maskine er undertekster-ne på dansk. Det er en ganske interessant fortælling, hvor Jingwu tager os med på sine rejser for at få svar på sine spørgsmål.

Jingwu er en selvstændig filmmand, der undersøger specielle steder ukendt for de fleste og underviser sine følgere ved at bringe disse steders historie ind i deres stuer. I stedet for at give mange svar, forsøger han at stille gode spørgsmål. ■

Rolf Gilberg

Jingwu: Der er to Sudaner, to Congoer, to Koreaer og mellem Rusland og Kina er der to Mongolier. Men har du nogensinde undret dig over, hvorfor der er to Mongolier? For at finde ud af sandheden bag dem, tog jeg på en månedlang rejse til Indre Mongoliet og Mongoliet, og her er hvad jeg fandt ud af. 57 min. 2023

Jingwu: Dette er historien om to af de dødeligste plateauer i Asien, og hvordan den tilsyneladende svagere fuldstændig assimilerede den anden. Mongolernes tibetanisering er en af de mest fascinerende historier, jeg kender. Det tog mig år at researche og flere måneder at producere. Håber I kan lide det. 1 t 14 min. 2023

Flere YouTube tips

Et andet sted, *History With Hilbert*, er der et 16½ minutters program: *Why Is There A Mongolia in China? History of Inner Mongolia.*

Filmen *Mongolia 4K Relaxation Film - Silk Road* - er på 3 timer og viser vanvittigt flotte billeder fra Mongoliet. Jeg har ikke set alle 3 timer, men flot er det. Kun billede og musik. Ofte set fra luften. RG

Dansk Blindesamfund aktiv i Mongoliet

Dansk Blindesamfund har været med til at opbygge en stærk blindeorganisation i Mongoliet, der efter 18 år har styrken til at klare sig selv.

Diana fik overrakt en guldstatuette forestillende Chinggis Khaan.
Foto: Susanne Koch Andersen

I over 30 år har Dansk Blindesamfund støttet søsterorganisationer i udviklingslande for at sikre bedre livsvilkår og rettigheder til verdens blinde og svagsynede. Et af de lande, hvor partnerskabet har haft betydelig indflydelse, er Mongoliet, hvis blindeorganisation har udviklet sig til en stærk og engageret organisation gennem de 18 år, Dansk Blindesamfund har hjulpet med viden og bakket op om en vigtig organisationsopbygning.

Diana Stentoft, næstformand i Dansk Blindesamfund og generalsekretær i Verdens Blindeunion, og Michael Davidsen, formand for Dansk Blindesamfunds bistandspolitiske udvalg, var med på den seneste tur til Mongoliet i april [2024] for at afslutte projektsamarbejdet. Organisationen er nemlig vokset i både styrke og indflydelse og skal nu stå på egne ben.

Stærkere sammen

Et af Dansk Blindesamfunds fokusområder er at bidrage til opbygningen af stærke blindeorganisationer globalt. Derfor afsætter Dansk Blindesamfund hvert år 1% af foreningens indsamlede midler til internationalt arbejde.

»Det er vedtægtsbestemt ud fra en tanke om, at vi er en gammel organisation, som har brugt over 100 år på at få en masse erfaringer og være en del af en markant samfundsudvikling. De erfaringer vil vi gerne stille til rådighed og bruge til at skabe stærke blindeorganisationer andre steder i verden«, siger Diana Stentoft.

Hun understreger, at det også bygger på en overbevisning om, at alle blinde og svagsynede har ret til et liv som alle andre og kan deltage, bidrage og være en del af fællesskabet.

»Vi synes, det er væsentligt, at blinde og svagsynede har styring i eget liv og kan tale deres egen sag. Det gælder både i Danmark og andre steder i verden«, siger Diana.

Selvom der er langt mellem Danmark og Mongoliet, mere præcist 6.000 kilometer, oplevede Michael på den seneste rejse, at nogle af udfordringerne for blinde og svagsynede i Mongoliet er de samme som i Danmark. Det gælder for eksempel ensomhed, isolation samt begrænsede muligheder for uddannelse og beskæftigelse.

Michael fik lov at ride på en hest på den vilde mongolske steppe.
Foto: Susanne Koch Andersen.

Den dansk delegation blev budt på mælkete og vafler i en lokal ger.
Foto: Susanne Koch Andersen

»Vi har mange dagligdagsproblemer med at være blind til fælles. Vi synes også, det er svært at komme omkring og er ofte nødt til at finde og spørge folk om hjælp«, siger Michael og konstaterer, at selvom der er langt mellem Danmark og Mongoliet, gør vores økonomiske støtte og ekspertise en reel forskel, fordi vi brænder for samme sag.

Tættere på organisationen

Samarbejdet med den mongolske blindeorganisation (MNFB) blev grundlagt i 2006 og har skabt mærkbare forandringer for blinde og svagsynede i Mongoliet. I dag er organisationen en af de stærke handicaporganisationer i landet.

Da samarbejdet begyndte, havde organisationen ikke aktiviteter og afdelinger uden for hovedstaden Ulaanbaatar, men i dag er der etableret lokalafdelinger i alle landets 21 provinser, så medlemmer har nemmere adgang til støtte og ressourcer lokalt.

»En central del af samarbejdet har været at uddanne ledere i organisationen, både på nationalt og lokalt niveau. Det har gjort det muligt for den mongolske blindeorganisation at udvide dens indflydelse og arbejde for at forbedre vilkårene for blinde og svagsynede i landet«, fortæller Diana.

Politisk indflydelse

Samarbejdet har resulteret i en markant forøgelse af organisationens politiske indflydelse. Organisationen er i dag et stærkt talerør for dens medlemmer i kampen for at sikre bedre inklusion, rettigheder og forbedrede levevilkår for mennesker med synshandicap.

»Organisationen er gået fra at være næsten usynlig i det politiske landskab til at være en anerkendt stemme, som inviteres med ind i de politiske processer på nationalt plan og lokalt plan«, forklarer Diana og påpeger vigtigheden af, at Gerel Dondovdorj, der i mange år har været præsident for MNFB, er blevet indstillet af den mongolske regering til FN's Handicapkomité, hvor hun kæmper for bedre rettigheder for mennesker med handicap på verdensplan.

Hun gjorde stort indtryk på Michael, der var imponeret over Gerels engagement og viljestyrke. Hun har formået at kæmpe sig tilbage efter sit synshandicap og besidder i dag en af de 18 pladser i FN's Handicapkomité.

»Hun var målrettet, utrolig dygtig og skarpsindig. Det er imponerende, hvad hun har formået. Hun var den første blinde jurist i landet og er i dag en stærk stemme i kampen for at forbedre rettigheder for mennesker med synshandicap«, siger Michael.

Det nytter

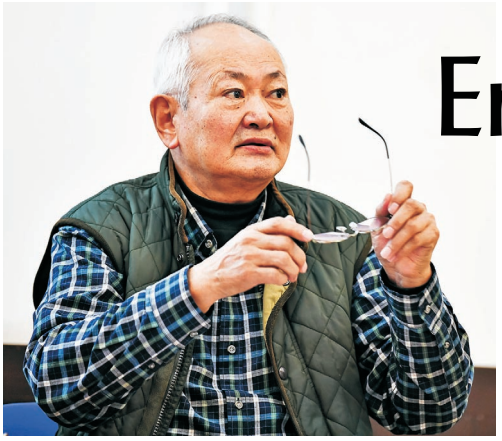
Michael er glad og stolt over, at Dansk Blindesamfunds bidrag har været med til at skabe en varig og positiv indflydelse på livet for blinde og svagsynede i Mongoliet.

»Det er en stor glæde, at vi kan være med til at gøre en reel forskel, som betyder noget for blinde og svagsynede andre steder i verden. Det er hjælp til selvhjælp, så organisationen fremover har redskaberne til at klare sig selv«, fortæller Michael.

Diana er også blevet bekræftet i, at vores samarbejde med søsterorganisationer rundt om i verden gør en forskel.

»Jeg tager meget optimisme med hjem fra turen til Mongoliet. Dansk Blindesamfund har været med til at opbygge en stærk organisation, der har kapacitet til at støtte blinde og svagsynede i Mongoliet og kæmpe for deres rettigheder og muligheder«, siger Diana. ■

Caroline Larsen
Dansk Blindesamfunds
nyhedsbrev 15.05.24

En lise for øre og sind

Ugeavisen 'The Mongol Messenger' bragte i 2024 dette interview med den mongolske sprogforsker Bayansan Jur. I det lange interview kommer Baysansan ind på forskellige sproglige fagområder både af mere almen art, men også med fokus på det mongolske sprogs særkender.

Dr. Bayansan Jur (DSc.) er ekspert i tværvidenskabelig analyse af det mongolske sprog. Han undersøger sproget ved anvendelse af flere forskellige human- og socialvidenskaber, herunder kognitiv lingvistik, psykologi og kulturstudier. Han er forfatter til adskillige værker og lærebøger og har publiceret mere end 50 forskningsartikler.

Dr. Bayansan er statsanerkendt »æreslærer«, han er professor ved Mongoliets Nationale Universitet og ledende professor for forskerholdet ved Skolen for Radio og Mediekunst ved Mongoliets Nationale Universitet for Kunst og Kultur.

Hvor mange, rundt regnet, taler mongolsk i hele verden? Hvordan er forholdet mellem antallet af mongolsktalende i forhold til andre sprog?

Det mongolske sprog tales af omkring 10 millioner mennesker i hele verden. Det omfatter ikke kun de indfødte sprogbrugere i Mongoliet, men også mongoler i Folkerepublikken Kina og i Den russiske Føderation. Antallet kan synes relativt beskedent i forhold til de mange, der taler engelsk, kinesisk eller spansk. Men lad mig komme med en interessant oplysning: Verdens befolkning på otte milliarder mennesker taler rundt regnet syv tusind sprog, hvilket statistisk set tilsyneladende giver hvert levende sprog et levedygtigt antal på 850 tusind sprogbrugere. Men interessant nok er der kun 2,5 milliarder mennesker, eller 40,5% af verdens befolkning, der kommunikerer ved hjælp af otte sprog. Kun otte millioner mennesker taler 4000 sprog, en halv million mennesker taler 2000 sprog, 1700 sprog tales af mere end et tusind mennesker, og 600 sprog har mindre end 100 sprogbrugere.

Altså er størrelsen af sprogsamfund yderst varierende. For eksempel har kinesisk omkring 1,4 milliarder sprogbrugere over hele verden. Men hvilken procentdel indere taler engelsk? Hvis vi for eksempel sammenlægger antallet af indfødte engelsktalende og ikke-indfødte engelsktalende på globalt plan med størrelsen af den indiske, engelsktalende befolkning stiger antallet voldsomt, hvilket rejser spørgsmålet: hvor tales de tilbageværende 6998 sprog, givet at der kun er 7000 sprog i verden?

Brugen af et sprog er under indflydelse af mange faktorer, herunder antallet af mennesker, der kommunikerer på sproget, resultaterne af moderne undervisning, videnskabelige og teknologiske fremskridt eller mængden og udbyttet af den viden, der skabes på baggrund af disse fremskridt og endelig evnen til at udtrykke og udbrede denne viden hurtigt. Vi bliver nødt til at tage disse forhold i betragtning for at kunne vurdere udbredelsen af det mongolske sprog.

Det hævdes i visse kredse, at der eksisterer et burjatisk og kalmykisk sprog. Er der tale om særskilte sprog, eller er de dialekter af mongolsk?

I Mongoliet anses *oirat, khalkha* og *burjat* for at være de mest udbredte dialekter af mongolsk. For hver af dem gælder, at de også har flere underdialekter. For eksempel er *oirat* opdelt i fem underdialekter: *durvud, bajad, zakhchin, torgut* og *myangad. Khalkha* har underdialekterne *central, nord, syd, øst* og *vest*, mens *burjat* har underdialekterne *barga, baarin, uzemchin*. Således stammer betegnelserne »burjatisk sprog« og »kalmykisk sprog« fra ikke-mongolsk talende lande. Når der er tale om multinationale stater, hvor forskellige etniske grupper taler deres eget sprog, som for eksempel i Den russiske Føderation, refereres der ofte til burjatisk og kalmykisk som særskilte sprog på linje med russisk, tajikisk eller usbekisk.

Er mongolsk et sprog for videnskaben? Det vil være interessant at høre Deres mening.

Hvis et sprog er i stand til på overbevisende måde at udtrykke ethvert videnskabeligt begreb, anses det for at være et sprog egnet for vi-

denskaben. Mongolsk har de afgørende forudsætninger herfor. Takket være vores smukke mongolske sprog, har vi været i stand til at forstå og få adgang til moderne videnskab uden nogen form for begrænsninger.

Men der er en ting jeg må understrege. De nyeste metoder, opdagelser, resultater og moderne videnskabelig og teknologisk udvikling bør rettidigt og præcist oversættes til mongolsk og udbredes til offentligheden. Det er af afgørende betydning, hvis ikke det mongolske sprog skal sakke agterud i forhold til de videnskabelige fremskridt.

Det er rigtigt, at mange yngre mongoler drømmer om at studere ved berømte universiteter over hele verden som for eksempel Harvard, Massachusetts, Oxford, Yale, Boston, Pennsylvania og Tokyo. Mens flydende engelsk er et uomgængeligt krav ved disse institutioner rækker udfordringerne længere ud end sproget. De høje undervisningsgebyrer og leveomkostninger kan virke afskrækkende på mange studerende. Det kan lyde enkelt, men en af måderne at imødekomme udfordringen på kunne være at tilbyde disse universiteters programmer til studerende i Mongoliet på mongolsk. Det ville med stor effekt gøre mongolsk egnet for videnskabelig praksis.

Hvor levedygtigt er det mongolske sprog i forhold til den almindelige antagelse, at et sprogs styrke og levedygtighed har sammenhæng med antallet af dets sprogbrugere.

Da sproget er et kommunikationsredskab, er det kun dem, der har brug for det, der taler det. Selv sprog med et stort antal sprogbrugere forpligter ikke andre til at lære det, hvis der ikke er noget behov.

Med hensyn til det mongolske sprogs styrke og levedygtighed, er det værd at bemærke, at der op gennem historien har været udviklet og

anvendt fire til fem forskellige alfabeter. I det 18. århundrede skabtes Den tibetansk-mongolske tosprogede Ordbog over Definitioner og Udtryk »Merged Garakhiin Oron« [Adgangen til visdom], der understøttede oversættelsen af tusinder af sutraer til mongolsk. I dette århundrede skete der også en oversættelse til mongolsk og fremstilling af træbloktryk af hundreder af indiske og kinesiske eventyr og fortællinger.

I det 20. århundrede åbnede Mongoliet sine døre for den vestlige verdens klassikere, herunder engelske, amerikanske og franske. Det var ikke alene oversættelser af romaner og digte, men værker inden for en række forskellige emneområder som videnskab, kultur, uddannelse og kunst. For det meste blev de oversat fra russisk og spredte et væld af viden til mongolerne. Dertil findes der en kolossal mængde af vores egen intellektuelle litterære mongolske kulturarv foruden romaner og noveller forfattet af mongoler skrevet både med den traditionelle mongolske skrift og med kyrilliske bogstaver. Desuden har Mongoliet ydet en stor indsats for at indsamle alle mulige folkelige udtryksformer: fortællinger, heltedigte, sange, lovprisninger, talemåder, gåder og ordsprog. De er blevet omhyggeligt arkiveret på magnetbånd og på papir og distribueret i den akademiske verden. Alle disse indsatser udgør et samlet bevis på anvendelsen, omfanget og styrken af det mongolske sprog.

Hvad er det, der særligt kendetegner det mongolske sprog sammenlignet med andre af verdens sprog? Kan vi afgøre, hvor rigt et sprog mongolsk er? Er det muligt at opgøre antallet af ord i mongolsk?

For at svare meget kort, så er det upassende at inddele sprog i kategorier som rig, fattig eller midt imellem.

Jeg undskylder! Jeg spurgte, fordi spørgsmålet interesserer alle mongoler. Men er det ikke sandt, at det kun er lingvister, der kan svare på dette spørgsmål?

Jo, jeg forstår hvad De mener. Et sprogs brugbarhed, dets udtrykskraft, defineres ikke af dets ordforråd. Den samme idé kan udtrykkes med få ord i ét sprog, mens den fordrer mange omskrivninger eller udtryk i et andet. Derfor vil en sammenligning kun baseret på antallet af ord som grundlag for at betegne et sprog som »rigt« eller »fattigt« være meningsløs og vildledende.

En mongolsk forsker har registreret et forbløffende stort antal mongolske ord til at beskrive farverne på husdyrenes skind. Det mongolske sprog rummer mere end 400 ord dedikeret til farverne på hesteskind.

Den store mængde mongolske udtryk med relation til husdyrhold er en afspejling af den vedvarende

betydning af denne vigtige side af den mongolske hverdag. På tilsvarende måde, hævder sprogforskere, at de skandinaviske sprog har et omfattende ordforråd til at beskrive variationen af mønstre og virkninger af sne, som for eksempel den måde sneen daler ned og lægger sig på jorden.

Da de skandinaviske lande oplever langt hyppigere snefald end Mongoliet, har deres sprog udviklet et omfattende ordforråd til at beskrive de forskellige former for sne. Selv om mongolsk har adskillige betegnelser for sne som for eksempel »khayalak« [drysse], »malgailakh« [sne der falder i store flager], »ingen tuilaadas« [sne der kommer i byger], »manarakh« [sne der lægger sig], »burgakh« [let snedække], »khurlukh« [sammenpresset sne], »khungarlakh« [sne der danner driver], »suukh« [isslag] og »khuvsiikh« [fygesne], så er disse betegnelser sikkert ikke så omfattende som terminologien i de skandinaviske sprog.

Jeg har hørt, at der uddør et sprog hver anden uge. Hvilke sprog er der typisk tale om?

Gennem hele menneskehedens historie har skiftende sociale forandringer og omstændigheder medført opståen, forsvinden (eller død) og transformation af sprog; en gradvis ændring af et sprog hen imod en dvaletilstand eller fare for at uddø, mens andre sprog blomstrede op.

I vore dage uddør sprogene med alarmerende hast. David Crystal, en af de mest kendte moderne lingvister, har sagt: »Sprog som engelsk, spansk og kinesisk er levedygtige sprog. De eksisterer i talt og skrevet form og som tegnsprog, og de tales af hundreder af millioner mennesker i hele verden. Men der er 6000 sprog, som ikke menes at være levedygtige. Antallet af mennesker, som taler disse sprog, er konstant for nedadgående. Intergenerationel overførsel – den proces der finder sted, når børn indlærer deres modersmål via deres forældre og bedsteforældre – er i stadig tilbagegang. Denne tendens truer selve overlevelsen af de sprog, der er klassificeret som værende i farezonen. Hundredvis af sprog i mange forskellige dele af verden, herunder Ecuador, Sydøstasien, Papua New Guinea, Afrika, Sydamerika, Nordamerika (især de oprindelige folks sprog), ja selv de keltiske sprog i England, Irland og Frankrig står over for denne trussel. Hvis truslen varer ved, vil næsten halvdelen af verdens sprog eller 3000 sprog være i fare for at uddø i løbet af et århundrede eller 1200 måneder.

Et sprog dør i stilhed, når den sidste sang på sproget er sunget. Det forsvinder sammen med begravelsen af det sidste menneske, der talte sproget.

Sproget i »Mongolernes hemmelige historie«, skrevet for otte århundreder siden, vedbliver at tryllebinde nye læsere med sin slående skønhed, mens nutidens mongolske samtale ofte bliver kritiseret for afsnuppede sætninger og dårlig udtale. Hvad er efter Deres mening det mest presserende forhold, der udfordrer det mongolske sprog i dag?

Tendensen til at stille sig tilfreds med et begrænset ordforråd kan have at gøre med den enkeltes manglende evne til at forstå nuancerne i betydningen af og sammenhængen bag et ord eller en sætning. Det understreger det komplicerede forhold mellem sproget og udviklingen af den menneskelige erkendelse i bredere forstand. Det er umuligt at vurdere et sprog adskilt fra den almene erkendelsesmæssige udvikling hos det enkelte menneske. Derfor er der et presserende behov for et omfattende studie af det mongolske sprogs semantik. Mere end en århundrede lang, verdensomspændende forskningsindsats i sprogenes struktur og form over hele verden har givet os svaret på en masse spørgsmål og vigtige resultater.

Forskerne er nået til den konklusion, at sproglige udtryk konstrueres i hjernen hos sprogbrugeren, og at de ikke blot bestemmes eller dikteres af enkeltord, der har visse betydninger. Derfor kan man konkludere, at et sprog er en refleksion af erkendelse, sansning og holdninger samt ophobet viden om verden hos den enkelte nation eller etniske gruppe, der har sproget som dens modersmål. I denne sammenhæng er det både en interessant, men vanskelig øvelse at studere og definere en national mentalitet fra reservoiret af kollektiv viden hidrørende fra ordsprog og udtryksformer.

De har foretaget dybtgående studier af det mongolske sprogs semantik. Er det ikke korrekt, at De har udgivet en bog specielt om dette emne, »Cognitive Linguistics«?

Jeg har studeret emnet gennem de sidste 30 år og har fremlagt nogle resultater i min bog. Kognitiv lingvistik og sprog samt kulturstudier er to områder, der hviler på et meget spinkelt grundlag i Mongoliet i dag.

Studier af det mongolske sprog baseret på dets særegne sproglige kendetegn kan – i lighed med mange andre sprog i verden – give dybtgående viden om mongolernes kognitive processer.

Den menneskelige evne til at tolke ikke-sproglig kommunikation og forholde sig til velkendte ting ved at forbinde dem med sproglige udtryk er et resultat af et komplekst samspil af milliarder af hjerneceller kaldet neuroner. Disse neuroner forbinder, integrerer, adskiller, overfører og gemmer information, hvilket gør os i stand til forarbejde indtrykkene omkring os. Ved at forstå denne sammenfiltrede proces kan vi revolutionere områder som maskin-

Deltagerne i seminaret 'Mongols in the 20th Century' på Showa Women's University i Tokyo 3.-4. november under 'Asian Seminar II of the International Association for Mongolian Studies in 2018'. Prof. Bayansan Jur er placeret i midten blandt deltagerne.

oversættelse, programmering og udvikling af kunstig intelligens. Ved at efterligne hjernens evne til at afkode ikke-verbale udtryk og symbolsprog kan disse teknologier opnå en dybere grad af forståelse og gøre dem i stand til at afkode den egentlige mening bag komplekse udtryk.

Metaforer, billedsprogets hjørnesten, sammenligner direkte forskellige forhold uden brug af »ligesom« eller »som«. De trives i en verden af ordsprog, udtryksmåder, gåder, identifikationer, overdrivelser, lignelser, bogstavrim, hentydninger, modsætninger, ironi, analogier og ordspil. Metaforens magi bunder i dens evne til at sammenkæde tilsyneladende adskilte forhold, afsløre skjulte sammenhænge og skabe nye betydningslag.

At dykke ned i den mongolske rigdom af semantik og stærk anvendelse af billedsprog, især metaforer, er nødvendigt for at fremme undervisningen i sprog og oversættelse. At forstå disse sammenhænge kan løfte disse sprogområder til et helt nyt niveau.

Med Deres erfaring i mongolskundervisning ved Mongoliets Nationale Universitet gennem mere end 40 år: Er det svært for internationale studerende at lære mongolsk, eller anses det for at være let?

For mange studerende fra Europa er det en vanskelig opgave at lære mongolsk. Det er svært at lære den korrekte udtale, at opnå grammatisk sikkerhed og på effektiv måde udtrykke sig præcist.

For eksempel udtales hæmmelyden »ga«, som i de mongolske ord – »gazar« [jord], »gadaa« [udenfor] og »gar« [hånd], bagerst i struben. Det er svært at udtale for nogle europæisk-talende, da de frembringes som gane-konsonanter. En anden udfordring for de studerende er verbernes centrale rolle i mongolsk. Til forskel fra mange europæiske sprog, herunder russisk og engelsk hvor sætninger uden verber kan forekomme gennem sammenkædning af flere substantiver i den rigtige rækkefølge, kræver mongolsk et verbum i hver sætning.

Grundet sprogenes specifikke kompleksitet, som for eksempel i det mongolske sprog, vil jeg mene, at intet sprog i verden er »let« at lære.

Mongoler sætter deres modersmål meget højt, og vores land har opnået store resultater med hensyn til at udrydde analfabetisme. Mongolerne anses for at være et folk, der i særklasse er glade for deres nationale sprog i sammenligning med andre folkeslag i verden. Er De enig i det?

FN's UNESCO tildelte Mongoliet N. Krupskaya Litteraturprisen i 1970 i anerkendelse af landets succes med at opnå universelle læse- og skrivefærdigheder og uddannelse på et højt niveau. *UNESCO Nadezhda K. Krupskaya literacy prize* blev givet for at understøtte kampen mod analfabetisme.

Jeg vil gerne svare på spørgsmålet ved at kæde det sammen med de særlige karakteristika ved det mongolske folk. Der er flere forhold at lægge vægt på med hensyn til indfødte mongoler, der deler den mongolske kultur og sprog. Det mongolske klima har otte årstider: fire hovedårstider og fire mellemårstider.

Det mongolske sprog har en terminologi og vendinger, der beskriver dyrenes opførsel og bevægelsesmønstre som for eksempel »khairakh« [en hest der sparker fremad med et bagben], »khazakh« [bider], »ushiglukh« [sparker], »tiirekh« [sparker bagud med bagbenene], »murgukh« [stanger], »tsavchikh« [stamper i jorden med forbenene], »devsekh« [tramper], »dairakh« [angriber], »buligakh« [kaster rytter af], »tongochikh« [galoperer] og »uruudakh« [husdyr der vandrer med vinden].

I det evigt omskiftelige, otte-årstiders barske miljø og midt i den »uendelige« cyklus af uforudsigelig adfærd hos »de fem skatte«, som mongolerne hengivent kalder de fem husdyr, vi opdrætter, har mongolerne gennem generationer udholdt det hårde liv på stepperne takket være deres ukuelige udholdenhed, tålmodighed, sjælsstyrke og mod. Mongolernes åndelige styrke til at håndtere livets barske udfordringer gør dem til en stolt nation, der finder lykken i at leve et risikofyldt, men meningsfuldt liv.

Hvis det altså er sandt, at mongolerne besidder et stærkt intellekt og lærenemhed, især sprogligt, kan det måske kædes sammen med deres traditionelle levevis. Den lidt nørdede forklaring på, hvorfor verber spiller en afgørende rolle i det mongolske sprog ligger måske begravet her, helt fra mongolernes historiske og kulturelle udspring.

Den navnkundige mongolske forfatter, Rinchen Byamba, besang det mongolske sprog med ordene, »det melodiøse mongolske sprog er musik for mit øre«. Hvor har denne musikalitet, det velklingende mongolske sprog, sit udspring fra?

Mongolerne er indiskutabelt i naturlig harmoni med den mongolske sprogtone – naturens og menneskehedens storslåede orkesterværk – fra den første hvisken, de hører i deres moders livmoder til den fredfyldte omfavnelse af den evige hvile.

Mongolerne vokser i den grad op næret af deres sprog. Konstellationer af tusindtals vendinger udmaler et rigt billede af nomadelivet. For eksempel findes der et stort antal ord, der særligt tager sigte på husdyrhold: »duudakh« [at kalde], »oirtuulakh« [at bringe husdyrene nærmere til hyrdens bolig], »tuukh« [at drive husdyrene afsted], »khuuslukh« [lokkeritualet der indbefatter sang, musik og talekor for at hjælpe hunkameler med at acceptere de nyfødte] og »avakhuulakh« [ritual der skal medvirke til adoption blandt andre husdyr].

Mongolernes kraft styrkes ved at synge episke sange »tuuli«, traditionelle bønner og lovprisninger, langsange og ved at spille på *morin khuur*, hestehovedviolinen. På lignende måde får naturen stemme i det mongolske sprog. Vindens susen og stormens rasen, bladenes raslen, vandløbets klukken og himlens uendelighed, det hele spejles i det mongolske ordforråd. Fra tordenens rumlen og den heftige regns trommen til de vilde dyrs kalden og de vingede dyrs glideflugt – alle naturens lyde er på en sindrig måde vævet ind i det mongolske sprog.

Moderne mongolstudier dækker et stort område med mange emner. Den mongolske nomadekultur og civilisation fremstår som en tusindårig gammel, levende åndelig kulturarv givet til menneskeheden af mongolerne. Det er i sandhed en ekstraordinær, umådelig rig og håndgribelig gave.

Det er grunden til, at vi, mongoler, elsker vores kære modersmål, elsker det sted og den måde vi lever på, selve vores identitets hjerteblod. ■

Interview bragt i ugeavisen *The Mongol Messenger* nr. 21, side 6-7, 24. maj 2024. Oversættelse: Jan Koed

The Hu på Roskilde Festival 4/7

The Hu samlede den største *metalcrowd* foran Eos i år, da de med den største selvfølge fik gang i regndansen på årets festival.

Man skal være lavet af noget ualmindeligt kedeligt, hvis ikke The Hu's bastante grooves og hooks går lige i nakke- og bentøj. Bandet fra Mongoliet, der blander klassisk heavy metal med mongolsk folketradition, svinger simpelthen som få andre.

Og vi forstår godt hvorfor det er gået så stærkt for dem, at de nu kan fylde mainstage på Hellfest, spiller udsolgt den i Grå Hal og – i regnvejr – pakker en scene på Roskilde Festivalen herhjemme.

Det er en godt set booking af Roskilde. Et band på det rette tidspunkt i deres karriere og et band, som kan samle et publikum på tværs af deres musikalske præferencer. En rigtig Roskilde booking med smag af hård rock!

På trods af lidt opstartsvanskeligheder med lyden, der fløj rundt i blæst og regn, fik lydmanden efter tre sange godt styr på sagerne og publikum kvitterede med kæmpe *circle/mosh* og *ro-pits*, som det bør og hører sig til i folkmetal.

The Hu var simpelthen en fest med et vanvittigt velspillende band, og hvor sange som »Black Thunder«, »Yuve Yuve«, »Wolf Totem« og »This Is Mongol« fik pitten på Roskilde til at koge i mongolsk strubesang og heavy metal riffs! Herligt.

Kun en skævert i coverudgaven af Iron Maiden's »The Trooper« og den tynde lyd i starten af koncerten sætter et skår i glæden for en ellers herlig oplevelse.

Hermed en opfordring, Roskilde. I gav os festen med Electric Callboy. I gav os festen med The Hu. Og publikum kvitterer med at dukke op i stort antal! Mer' af det her, tak! Det virker! Hvem sagde Alestorm på Arena?? ■

Søren Weiss Kristiansen
blastbeast.dk

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Virtuel skole 28.03.25
Det mongolske undervisningsministerium og Mongoliets Nationale Universitet har præsenteret en foreløbig udgave af landets første 3D-virtuelle skole.

Det er en interaktiv, computergenereret platform, hvor brugerne kan navigere ved hjælp af deres avatarer og dermed få et udbytte af undervisningen, som det ellers ikke ville være muligt i virkelighedens verden.

Ved at besøge den virtuelle skole kan eleverne udforske solsystemet, studere himmellegemer, gå på opdagelse i Mongoliets historiske seværdigheder, dykke ned i »Mongolernes hemmelige historie«, foretage videnskabelige eksperimenter og opnå en større viden på en ny, innovativ måde.

Programmet kan downloades fra hjemmesiden guyuk.mn og installeres på en computer, hvilket gør det muligt foreleverne og underviserne sammen at afprøve den nye undervisningsplatform .

Fly fløjet af kvinder 22.08.25
For første gang i Mongoliets luftfartshistorie er et fly sendt i luften med en besætning udelukkende bestående af kvinder.

Den kvindelige besætning hos *Hunnu Air* gennemførte flyvningen Ulaanbaatar-Erlian-Ulaanbaatar 18. august 2025 og markerede dermed en ny milepæl i luftfartens historie. Flyets besætning bestod af piloterne Paula Babinski, Kh. Enkhjin og N. Sod-Erdene; stewardesserne B. Bayartsetseg, Ts. Saruulkhishig og T. Namuun samt flytekniker S. Khash.

Ulaanbaatar Maraton 2025

Det 10. årligt tilbagevendende, internationale Ulaanbaatar Maraton 2025 blev afviklet med stor succes 24. maj 2025.

Omkring 30.000 deltagere fra 41 lande gennemførte løbet på distancerne fra 500 meter til 42 km. I år fulgte distancerne 5 km, 21 km og 42 km en ny rute. Arrangementet bød også på underholdning, kulturelle og sundhedsrelaterede aktiviteter samt mad og drikke.

Ulaanbaatars overborgmester, Nyambaatar Khishgee, sagde ved åbningen af løbet: »Ulaanbaatar Maraton bidrager på en meningsfuld måde til interessen for at løbe i Mongoliet. For anden gang gennemfører vi det internationale arrangementet som en 'festival'.« Nyambaatar opfordrede de unge til at finde deres indre potentiale, opbygge deres vilje til at opnå deres mål og begynde at løbe for at styrke deres sunde fysiske og mentale udvikling.

Registreringen af deltagelse i maratonen skete digitalt koblet op på et standardsystem. For fjerde år i træk indgik *Hipay* i et partnerskab med løbets arrangører for at kunne anvende en elektronisk løsning til at registrere hver enkelt løbers start- og sluttid, sende målfotos til deres registrerede adresser og følge deres præstationsdata under selve løbet.

Omkring 450 unge frivillige bidrog til at gennemføre Ulaanbaatar Maraton 2025.

J. Khankhuu
MONTSAME
26.05.2025

Anlægget af sidebanen Bagakhangai-Khusigdalen skrider fremad

Mongoliets statsminister, Zandanshatar Gombojav, minister for vej og transport, Delgersaikhan Borkhuu, og den af regeringen nedsatte følgegruppe aflagde et besøg på byggepladsen for at danne sig et overblik over status på anlægget af sidebanen Bagakhangai-Khushigdalen.

Den ny jernbane udgår fra Bagakhangai station på Ulaanbaatar Jernbane, passerer gennem den sydlige del af Sergelen Sum i Tüv Aimag og den internationale lufthavn Chinggis Khaan og kobler sig på den ny Transport og Logistik Zone, som er ved at blive udviklet i Khushigdalen som et stort knudepunkt for godstransport. Ingeniører og teknikere fra Ulaanbaatar Jernbane har færdiggjort udvidelsen af sporanlægget på Bagakhangai station i perioden 10. juni til 8. juli 2025.

Anlægsarbejdet på den 102 km lange sidebane Bagakhangai-Khushighdalen er i fuld gang. Der skal anlægges to stationer, fire krydsningsstationer og ca. 2,5 km broer.

Anlægget af jernbanen udføres i døgndrift af ca. 2.500 ingeniører og specialarbejdere fra 70 forskellige institutioner og firmaer. De har ca. 1.500 maskiner og andet udstyr til rådighed.

The Mongol Messenger
31(1769):2 – 15.08.25

Kulturdiplomati 29.08.25
For fjerde år i træk var Det mongolske Kultur- og Informationscenter vært for »Introduktionsdagen for små diplomater til mongolsk kultur«. Som en del af kulturdiplomatiet har denne dag særlig fokus på at skabe varme venskabsbånd mellem børn og unge fra Mongoliet og Folkerepublikken Kina. Man vil gerne uddybe det kulturelle samarbejde mellem ungdommen i de to lande, styrke den næste generations forbindelser – fremtidens ledere i begge nationer – til deres traditionelle kulturelle rødder og styrke den gensidige forståelse og det varige venskab. I dagens arrangement indgik mongolske folkesange og danse, traditionelle festtraditioner og Mongoliets fantastiske landskaber. Deltagerne blev inviteret til at optræde med sange, danse og digtoplæsninger.

Bevaring af Paladsmuseet

6. august 2025 underskrev Mongoliets statsminister, Zandanshatar Gombojav, et direktiv til sikring af Bogd Khaan Paladsmuseet og bevaring af Mongoliets historiske og kulturelle arv. Statsministeren understregede nødvendigheden af at bevare fortidsminder i deres oprindelige tilstand med deres umistelige kulturværdier og at sikre deres overlevering til kommende generationer. I overensstemmelse hermed udstak han følgende opgaver til de relevante embedspersoner:

- At undersøge om dekret nr. 523 udstedt af overborgmesteren for Ulaanbaatar i 2007, der overførte en 700 km^2 stor grund nær Bogd Khaans Khuren Ordon til privat anvendelse, er i overensstemmelse med relevant lovgivning og gældende bestemmelser; overgive enhver skyldig embedsmand til de kompetente retsinstanser til afhøring; gøre fordring på eventuelle ødelæggelser og indrapportere resultatet af undersøgelsen til regeringen i løbet af august 2025.
- Inddrage byggetilladelsen for det berørte område imens udersøgelsen af ejerforholdene pågår i henhold til artikel 96.1 af almindelig forvaltningsret.
- Fremlægge et forslag til at overføre Bogd Khaan Sommerpalads til bevaring på statsniveau under artikel 13.1.7 i Lov om beskyttelse af kulturarv.
- At indføre restriktioner på bygningshøjder i området omkring Khuren Ordon for at bevare dets arkitektoniske egenart i henhold til artikel 37.6 i Lov om beskyttelse af kulturarv.
- Undersøge og færdiggøre beskyttelseszoner omkring historiske, nagelfaste kulturmonumenter samt udvikle rednings- og genopretningsplaner for al kulturel ejendom, der er i risiko for at forfalde og for at blive beskadiget eller ødelagt.

Den 8. Bogd Jebtsundamba Khutugtus palads og residens anses for at være en værdifuld kulturel og historisk arv i Mongoliet og en integreret del af hovedstaden Ulaanbaatars historiske byudvikling. Bogd Khaan var den sidste konge af Mongoliet og det teokratiske og statslige overhoved med enevældig magt, der stod i spidsen for den mongolske revolution i 1911. For at sikre Bogd Khaan Paladsmuseets kulturværdier udstedte de daværende regeringer i 1961 og 1971 forordninger om at sætte stedet under statens beskyttelse. Men i 2007 blev et grundstykke på 700 m^2 stødende op til Khuren Ordon overført til en privat ejer.

Foranlediget af, at der nu er et byggeri i gang på grunden, udtalte statsminister Zandanshatar Gombojav, at situationen demonstrerer statens mislykkede indsats med at opfylde sin pligt til at beskytte den historiske og kulturelle arv.

G. Enkh-Od
MONTSAME
07.08.25

Elektronisk atlas lanceret

Institut for Geografi og Geoøkologi ved Det mongolske Videnskabsakademi har udarbejdet og publiceret projektet »Digitalisering og øget tilgængelighed til Mongoliets Nationale Atlas (E-NAM)«, finansieret af UNESCO's »Deltagelsesprogram«.

Mongoliets Elektroniske Nationale Atlas (E-NAM) er en skelsættende nyskabelse, der rummer en omfattende mængde videnskabeligt baseret information om mongolernes livsstil, historie og kultur. Det leverer informationer om territoriet, administrative strukturer, geografi, naturressourcer, befolkning, historie, samfund og økonomi.

E-NAM indeholder 132 tematiske billeder og fem hovedafsnit, både på mongolsk og engelsk. Dertil indeholder det en samling af forskellige versioner af Mongoliets Nationalatlas udgivet i 1990, 2009 og 2022 suppleret med navnene på medarbejderne. Al information er tilgængelig for alle uanset sted, alder eller økonomisk formåen.

Alle lande i verden omfatter deres nationale atlas med samme respekt som landets rigsvåben, flag og nationalsang. De er symboler på national stolthed. Aktuelt råder over 70 lande over et nationalt atlas, heraf har knap 20 lande en elektronisk udgave. Link til E-NAM: www.mongolianatlas.ac.mn/en

N. Urin
MONTSAME
25.06.25

Skovrejsning i Gobi er et paradis for fugle

I Ömnögobi Aimag har man planer om at plante 70 mio. træer som et led i Mongoliets nationale satsning, »Milliarder af træer«. Man har opfordret alle borgere til at plante ni træer om året og alle organisationer til at plante 90 træer for dermed at styrke skovrejsningen i Gobi i samarbejde med mineselskaberne i området. I denne sammenhæng begyndte *Energy Resources LLC* i 2011 at plante træer i et 10 hektar stort område for at bekæmpe ørkenspredningen. Læbæltet er siden vokset op til at være en grøn, vindbrydende lund med 12.000 træer med fem arter: elm, poppel, akacie, magnolie og havtorn. Overlevelsesprocenten er på over 85.

Miljøeksperter har konstateret, at antallet af plantearter, der gror i dette lille skovbælte, er tre gang højere end i det omgivende område, hvilket gør det velegnet som levested for fugle.

En forøgelse af læbælter på tværs af Gobiørkenen rummer mange fordele: det bevarer den lokale biodiversitet, mindsker effekten af de hurtige klimaforandringer, fremmer den bæredygtige og langsigtede skovrejsning i Gobiørkenen, udvider Mongoliets bestand af plantet skov og fremmer udviklingen af skovlandbrug.

B. Unubold
MONTSAME
25.08.25

Arkæologisk redningsaktion

For at understøtte Mongoliets bestræbelser på at beskytte og bevare landets kulturarv gennemførte mongolske arkæologer et feltarbejde, der skulle redde og sikre et gravkammer fra Xianbei-perioden (1.-3. århundrede e.Kr.) i Yeruu Sum, Selenge Aimag. Arbejdet blev udført i dagene 18.-21. juli 2025.

Efter sikringen af de arkæologiske genstande foretog specialister en foreløbig præparering med afrensning, konservering og skånsom nedpakning. Undersøgelsen har stor arkæologisk betydning i forhold til at beskytte et historisk monument, der var ved at gå i forfald, men som forventes at rumme mange oplysninger om skrift, kultur, kunst og dødsritualer. Nogle af de udgravede genstande viser Xianbei-kulturens historiske dominans i Centralasien. Udover beskyttelsen af et enkelt kulturminde er der nu skabt grundlag for de fremtidige videnskabelige undersøgelser.

Sikringen af gravkammeret blev udført i et samarbejde mellem lederen af Afdeling for Bevaring, Beskyttelse og Forskning i konservering ved Nationalt Center for Kulturarv, M. Oyntulga, chefteknolog, D. Azzaya, konserveringsforsker, Ch. Javkhlan, og et forskerhold ledet af lektor ved Institut for Nomadisk Arkæologi ved Mongoliets Nationale Universitet, T. Iderkhangai.

Ministeriet for Kultur, Sport, Turisme og Ungdom og Institut for Nomadisk Arkæologi ved Mongoliets Nationale Universitet samarbejder om at transportere, opbevare, restaurere og foretage den videre undersøgelse af fundene. Desuden skal der udarbejdes et budgetoverslag og en detaljeret bevaringsplan for de indsamlede genstande.

G. Enkh-Od
MONTSAME
22.07.25

International Børnedag

Igen i år fejrede vi Den internationale Børnedag 1. juni med en picnic i den forårsgrønne Valbypark. Parkens naturlegeplads dannede noget nær den perfekte ramme om dagens aktiviteter for de mere end 20 voksne og 20 børn. Solen skinnede og stemningen var høj.

Alle deltagerne bidrog til festen med medbragt mad og drikkevarer til fællesspisningen, som bl.a. bød på grillpølser, kyllingelår, frugt, grønt og kage til dessert. For børnene var der arrangeret lege og konkurrencer, mens nogle var fordybet i at forvandle det hvide papir til små kunstværker. Kassereren havde kigget dybt i pengekassen og havde bevilget gratis is til børnene.

Kl. 15 var festen slut, og alle drog hver til sit efter en hyggelig eftermiddag med leg og samvær.

Stor tak til tovholderne Joshua, Tseegii, Zaya og alle de andre, der på forskellig vis bidrog til festen.

Tekst og foto:
Jan Koed

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

• *Medlemsmøde 182*
Torsdag den 16. oktober kl. 19-21
Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

De mongolske imperier

De fleste har hørt om Chinggis Khaan, siger **Jørgen Ringgaard**, medlem af Dansk Mongolsk Selskab og ekspert i mongolske samfundsforhold. Mange ved, at Chinggis var grundlæggeren af Det Mongolske Imperium i 1200-tallet. Hvad måske ikke så mange ved er, at hans imperium var det sidste i en række af mindst fem større imperier.

Det har indtil for nyligt været meget omdiskuteret, hvordan nomadecivilisationerne har kunnet opbygge disse store og magtfulde imperier. Vi vil præsentere nogle af de nyeste forklaringer, som åbner op for en forståelse af de helt særlige træk ved denne civilisationsform, hvor fokus vil ligge på dannelsen af Hunnu-imperiet som grundlaget for denne forståelse. Vi vil også berøre det spirende samarbejde mellem danske og mongolske arkæologer.

Foredraget er en opdateret version af foredraget i 2024 med samme titel.

♦

• *Medlemsmøde 183*
Tirsdag den 11. november kl. 19-21
Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Klimaforandringer og kooperativer

De globale klimaforandringer rammer også et land som Mongoliet, hvis nomadebefolkning er særlig udsat, fordi nomadernes hele eksistensgrundlag er afhængig af naturens luner. Den mongolske regering har netop udpeget kooperativer som den optimale model for nomaderne til at organisere sig i grupper og samarbejde i kampen mod klimaforandringerne.

Men kooperativer opstår ikke af sig selv. Det kræver uddannelse og oplysning at etablere og organisere velfungerende kooperativer blandt en større gruppe nomader. I aftenens møde vil **Jes Colding** fortælle om, hvordan kooperativer kan bidrage til at imødegå klimaforandringerne i Mongoliet og på hvilken måde, Dansk Mongolsk Selskab i samarbejde med den lokale ngo, NTS, kan spille en rolle.

• *Medlemsmøde 184*
Tirsdag den 3. februar kl. 19.30-21.30
Kulturhuset Union, Nørre Allé 7, Kbh. K

Kina-Mongoliet i fortid og nutid

Mongoliet og Kina har gennem århundreder haft et modsætningsfyldt forhold til hinanden vekslende mellem perioder med fredelig sameksistens og fjendtlighed, symboliseret ved Den kinesiske Mur. I dag er forholdet præget af gensidig respekt og en omfattende samhandel.

Lars Højer vil redegøre for mongolernes »sinofobi«, der har dybe historiske rødder med udbytning i 1800-tallet og den socialistiske ideologi. Han vil fortælle om sine oplevelser i 1990'erne, 2000'erne og 2010'erne, hvor han lavede feltarbejde, og runde af med situationen i dag.

Christel Braae vil tage sig af de mere folkelige udtryk for sinofobien med udgangspunkt i vores kilder om telegrafingeniør Kristen P. Albertsens virke for Store Nordiske Telegraf-Selskab, Henning Haslund-Christensen og Georg Söderbom m.fl.

Lars Højer er vicedirektør for forskning, samling og bevaring, Christel Braae er museumsinspektør, begge ved Nationalmuseet.

Foredraget arrangeres i samarbejde med Dansk-Kinesisk Forening. Entré for medlemmer: 20 kr. – gæster: 40 kr., der betales ved indgangen.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby